

Κοινωνική πολιτική και κοινωνική προστασία στις σύγχρονες κοινωνίες: ιστορική εξέλιξη και σύγχρονες τάσεις

Παναγιώτης Ζάννης
Δρ. Κοινωνιολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής

7/5/2020

1

Διεπιστημονικό
πεδίο μελέτης και
εφαρμογών

Μεταβολή κοινωνικών συνθηκών
που κρίνουμε ως προβληματικές

7/5/2020

2

Πεδία άσκησης

- υγεία
- κοινωνική ασφάλιση
- κοινωνική κατοικία
- υπηρεσίες για την απασχόληση
- κοινωνική φροντίδα
- παιδεία κ.α.

7/5/2020

3

Τα Δικαιώματα των Πολιτών απέναντι στο Κράτος

1. Status Negativus — Αρνητικές ελευθερίες, ατομικά δικαιώματα. Η απουσία του Κράτους από ορισμένες σφαίρες της ανθρώπινης δραστηριότητας

Αποτελούν την ιδεολογική βάση του φιλελευθερισμού.

2. Status Activus – Τα πολιτικά δικαιώματα. Εκλέγειν και εκλέγεσθαι

1+2= Κράτος Δικαίου

Τα δικαιώματα αυτά είναι σαφή και οριοθετημένα.

7/5/2020

4

3. **Status –Posetivus: κοινωνικά δικαιώματα.** Οι θετικές αξιώσεις των πολιτών από το κράτος.

Οικογενειακά

Κοινωνικής Ασφάλισης

Οικονομικά

Πολιτιστικά

- Πεδία που χρειάζεται την προστασία του κράτους ο πολίτης
Όχι απόλυτο κεκτημένο. Η έκτασή τους ποικίλει. Και αποτελεί πεδίο διαπραγμάτευσης

1+2+3 = Κοινωνικό κράτος δικαίου

7/5/2020

5

Ενδεικτικά στο Σύνταγμα...

Το δικαίωμα στην υγεία και την κοινωνική πρόνοια:

• «Το κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων» (άρθρ. 21 παρ.3)

Το δικαίωμα στην εργασία:

• «Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το κράτος...» (άρθρ. 22, παρ. 1)

7/5/2020
7/5/2020

Παναγιώτης Ζάννης

6
6

Η κατοχύρωση των κοινωνικών δικαιωμάτων

- Τα κοινωνικά δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο Ελληνικό Σύνταγμα, δεν είναι αχώριμα, με την έννοια της δημιουργίας συγκεκριμένων αξιώσεων των πολιτών έναντι του κράτους

7/5/2020
7/5/2020

7
7

7/5/2020

8

Κοινωνική Πολιτική είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψουμε δράσεις οι οποίες στοχεύουν στην προαγωγή της ευημερίας, καθώς επίσης για να υποδηλώσουμε την ακαδημαϊκή μελέτη τέτοιων δράσεων (Erskine 1998, σ.7).

Το αντικείμενο της κοινωνικής πολιτικής είναι σε άμεση συνάρτηση με την κοινωνική ευημερία και τους θεσμούς οι οποίοι στοχεύουν στην επίτευξή της, κυρίως τις κοινωνικές υπηρεσίες και το κράτος πρόνοιας (Spicker 1995, σ.4)

Η κοινωνική ευημερία ως κύριος στόχος της κοινωνικής πολιτικής, συναρτά την επίτευξή της με την διαχείριση των κοινωνικών προβλημάτων και την μεγιστοποίηση των κοινωνικών ευκαιριών. (J. Midgley, 1997, σ.5).

7/5/2020

9

• **Οικονομικό:** Κάθε σκέψη ή ενέργεια που αποσκοπεί στην απόκτηση των υλικών και άυλων πόρων επιβίωσης ή διαβίωσης. Σε αυτή τη διάσταση εντάσσονται νομισματικές και μη νομισματικές πράξεις που αποσκοπούν στην απόκτηση προϊόντων και υπηρεσιών. Κοινός παρονομαστής-κίνητρο είναι η ανταμοιβή ενός ατόμου με την μορφή πόρων που αποκτώνται, είτε με την αντιπροσφορά δικών του.

• **Πολιτικό:** Κάθε σκέψη ή ενέργεια που αποσκοπεί να οργανώσει, διαμορφώσει ή να ρυθμίσει σχέσεις και συμπεριφορές μεταξύ προσώπων που δεν εντάσσονται στο στενό πλαίσιο της ίδιας ομάδας συμφερόντων που συμμετέχει ένα άτομο, προσδίδοντάς τους συχνά κανονιστικό χαρακτήρα (επίσημο ή ανεπίσημο).

• **Κοινωνικό:** Κάθε σκέψη ή ενέργεια που αποσκοπεί στην κάλυψη αναγκών και δεν κατατάσσεται στις ανωτέρω κατηγορίες. Εδώ εντάσσουμε πράξεις ενέργειες που οι ανταμοιβές αποσκοπούν στην ικανοποίηση αναγκών προσδοκώντας κυρίως συναισθηματικά οφέλη μέσω της επικοινωνίας-διαντίδρασης με τους άλλους ανθρώπους (Ζάννης, 2013)

7/5/2020

10

Νεοτερικότητα (Η κουλτούρα το διαχωρισμού) – Ύστερη νεοτερικότητα - Μετανεοτερικότητα

7/5/2020

11

Φάσεις Ανάπτυξης του κοινωνικού κράτους

1870-1930 Πειραματισμός (ρυθμίσεις σε ορισμένα
ζητήματα, κοινωνική ασφάλιση)

1930-1950 Σταθεροποίηση (Επέκταση και σταθεροποίηση
των προηγούμενων ρυθμίσεων)

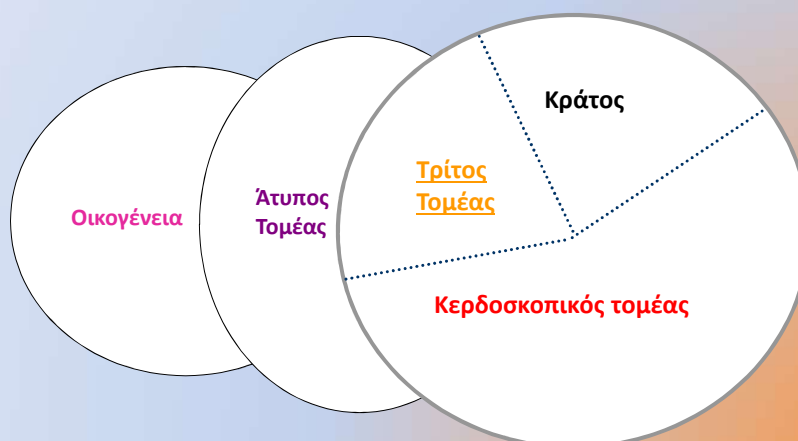
1950-1975 Χρυσή περίοδος (κράτος Πρόνοιας)

1975- εως μέσα 1990 Κρίση του Κοινωνικού κράτους – Νέο-
φιλελεύθερες αντιλήψεις

7/5/2020

12

Οι Τομείς της Κοινωνίας

7/5/2020

13

Η Κοινωνία των Πολιτών ως Ιδέα

- Όταν υφίσταται η αίσθηση αμοιβαίας υποχρέωσης των πολιτών που ενώνονται σε μεγαλύτερες ομάδες με σκοπούς πέρα από το ατομικό συμφέρον (Eberly, 2000).
- Όταν δίδεται ισότιμη έμφαση τόσο στα δικαιώματα όσο και στις υποχρεώσεις των πολιτών απέναντι στην κοινωνία (Elshtain, 2000)
- Όταν εμπεριέχει την έννοια της δικαιοσύνης (Shils, 1997, Alexander, 2006) με σεβαστούς κανόνες και ηθικά χαρακτηριστικά (Entzioni, 2000, He, 2002, Barber, 2007)

- Όταν σε μία κοινωνία δεν είναι σαφές «ποιος είναι το αφεντικό». Δηλαδή όταν δεν υπάρχει ανισοκατανομή στις δυνάμεις της αγοράς, του κράτους και της κοινωνίας (Gellner, 1994)
- Όταν λειτουργεί ως μέσο για τη διάχυση πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων «προς τα κάτω» (Μουζέλης, 2004).
- Μια πραγματική κοινωνία των πολιτών έχει εχθρούς το αδιάφορο-απαθές και το ιδιοτελές τμήμα της κοινωνίας (Κουτσούκης, 2004)

«Κράτος Νυχτοφύλακας»

Κοινωνικό Κράτος

Η εποχή του Κράτους Πρόνοιας

- Υψηλή πολιτισμική ομοιογένεια των πληθυσμών - Ομοειδείς ανάγκες των πληθυσμών
- Συγκεκριμένη φάση ανάπτυξης του καπιταλιστικού συστήματος – ώριμος καπιταλισμός -Φορντικό μοντέλο-Κευνς- ενεργός ζήτηση – Μπέβεριτζ-κοινωνική ασφάλεια)
- Οικογένεια- κοινωνικά δίκτυα
- Ισχυρά συνδικάτα
- «Απειλητική» αριστερά
- «Όριμος καπιταλισμός»

7/5/2020

17

Η «γκρίζα πλευρά» του Κράτους Πρόνοιας

- Συμπεριφορά στον πολίτη «ως μάζα»..
- Σχεδιάστηκε για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του λευκού άνδρα της εργατικής τάξης
- Οι παροχές δεν κατευθύνονταν πάντοτε εκεί που υπήρχε η μεγαλύτερη ανάγκη
- «Ιδρυματοποίηση» - Στιγματισμός
- Παροχή κοινωνικών υπηρεσιών βάσει των δυνατοτήτων του κράτους και όχι των αναγκών των πολιτών
- «Σπάταλο και ανεπαρκές κράτος»

7/5/2020

18

Η περίοδος «του νεοφιλελεύθερου πειραματισμού»

- Περικοπές στις κοινωνικές δαπάνες (Η.Π.Α. Μ. Βρετανία)
- Η διεύρυνση των κοινωνικών ανισοτήτων
- Ο «ενεργός πολίτης»
- Η συρρίκνωση στη δομή της οικογένειας
- Η ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα
- Η πτώση του τείχους του Βερολίνου
- Το «τέλος της νεωτερικότητας....»

7/5/2020

19

"Κοινωνία των πολιτών"

Civil Society

Civility

«κοινωνία των πολιτισμένων ανθρώπων»

Ανθρωπιστική κοσμιότητα

Η ύστερη νεοτερικότητα λίγο πριν την οικονομική κρίση.....

- Η οικονομική παγκοσμιοποίηση
- Jobless growth – τεχνολογική ανεργία
- Η δημογραφική γήρανση
- Η σημαντική αύξηση της ζήτησης σε ποιοτικά υποκατάστατα
- Η νέα πολυπολιτισμική πραγματικότητα
- Η αυξανόμενη αποδοχή ή ανεκτικότητα απέναντι στη διαφορετικότητα
- Η «αποδοχή» των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις κυβερνήσεις
- Η ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών
- Η παρακμή του συνδικαλιστικού κινήματος
- Η παντοδυναμία των Μ.Μ.Ε.
- Το «τέλος της ιδεολογίας»
- Το τέλος των «κοινωνικών τάξεων»

7/5/2020

21

Πολιτική Ιδεολογία και Κοινωνική Πολιτική

Σοσιαλισμός

Μαρξισμός- Λενινισμός. «Κρατικός καπιταλισμός». Κεντρικός Σχεδιασμός της Οικονομίας –

Φιλελευθερισμός . Ατομικά Δικαιώματα – Οικονομική Ελευθερία

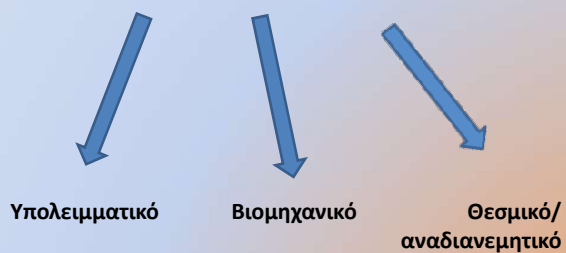
Σοσιαλδημοκρατία- Κρατικο-κεντρικές αναδιανεμητικές πρακτικές σε συνθήκες καπιταλισμού (ιδεότυπος το Κράτος Πρόνοιας του 60)

Νεοφιλελευθερισμός - Καπιταλισμός σε συνθήκες οικονομικής παγκοσμιοποίησης

7/5/2020

22

R. M. Titmuss: Social Policy: An Introduction, 1974

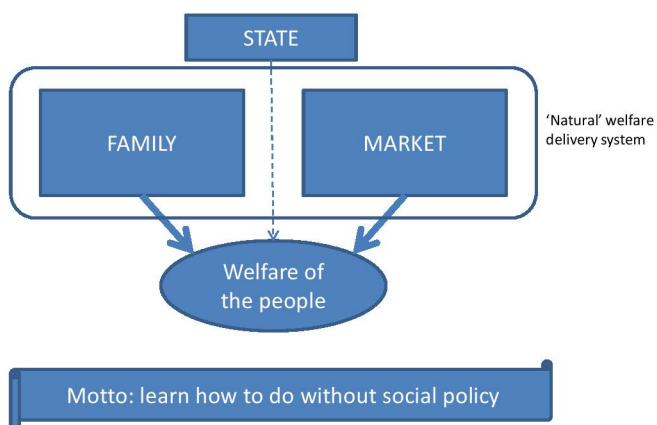

7/5/2020

23

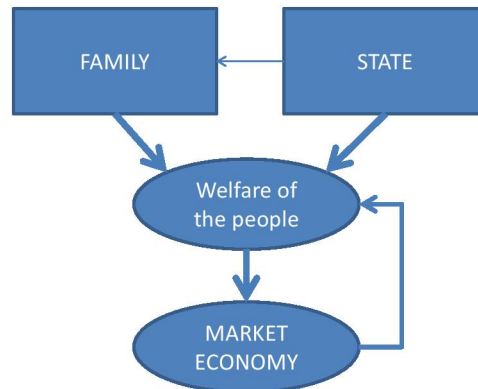
Three models of social policy (Titmuss)

The Residual Welfare Model

Three models of social policy (Titmuss)

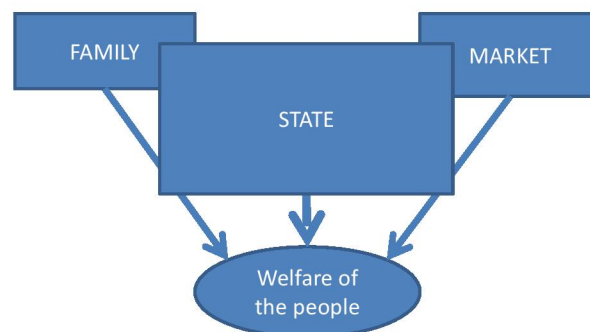
The Industrial Achievement-
Performance Model

Motto: social policy should be good to economy (and family)

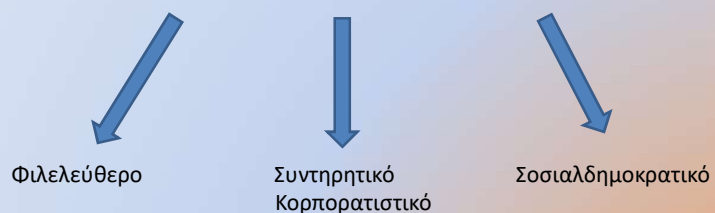
Three models of social policy (Titmuss)

The Institutional
Redistributive Model

Motto: we can't live without social policy!

Esping-Andersen: The Three Worlds of Welfare Capitalism, 1990

7/5/2020

27

Κατά Esping Andersen...

Φιλελεύθερο	Συντηρητικό-Κορπορατιστικό	Σοσιαλδημοκρατικό
Ιρλανδία Αγγλία	Ιταλία Γαλλία Γερμανία Ολλανδία Ισπανία	Δανία Νορβηγία Σουηδία
Παροχές με έλεγχο εισοδήματος Ενθάρρυνση αγοράς – εξασφάλιση ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος	Ασφάλιση διατηρεί διαφορές. Περιορισμένη αναδιανομή	Καθολικές παροχές υψηλού επιπέδου σε όλους. Οικογενειακές παροχές

Ferrera, M., 1996: The Southern Model of welfare in social Europe, *Journal of European Social Policy*, 6(1), pp. 17-37.

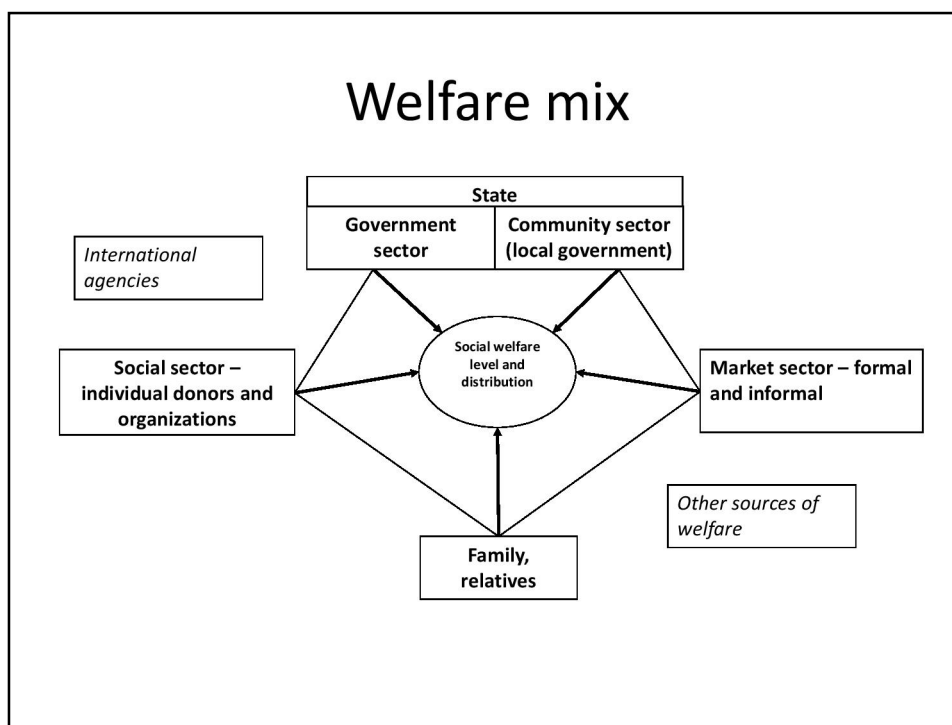
- Εν μέρει χαρακτηριστικά Bismarck - Κοινωνική Ασφάλιση, υγεία
- Επιδοματικές πολιτικές
- Κατακερματισμένες προνοιακές υπηρεσίες
- Ισχυρός θεσμός οικογένειας
- Χαμηλή αποδοτικότητα δημοσίου
- Γραφειοκρατία

7/5/2020

29

Το Μεσογειακό Κράτος Πρόνοιας (Ferrera): 7 ιδιομορφίες

1. Βαρύνουσα σημασία εισοδηματικών μεταβιβάσεων -- σε συγκεκριμένες ομάδες
2. Ανισόρροπη προστασία – Έμφαση σε γήρας, όχι σε οικογένεια
3. Υγεία – καθολικότητα (ΕΣΥ)
4. Διαπλοκή δημόσιο-ιδιωτικό
5. «Ευνοιοκρατία» -- Ευάλωτα σε κομματικές πιέσεις
6. Χαμηλή αποτελεσματικότητα
7. Ανισότητα στην χρηματοδότηση

Anthony Giddens: *The Third Way: The Renewal Of Social Democracy*, 1998

Έμφαση στην Εκπαίδευση
 Στις ίσες ευκαιρίες
 Συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών

Από τις γραμμικές σχέσεις και τον εξελικτισμό
Στις μη γραμμικές σχέσεις και στα ανθρώπινα οικοσυστήματα.

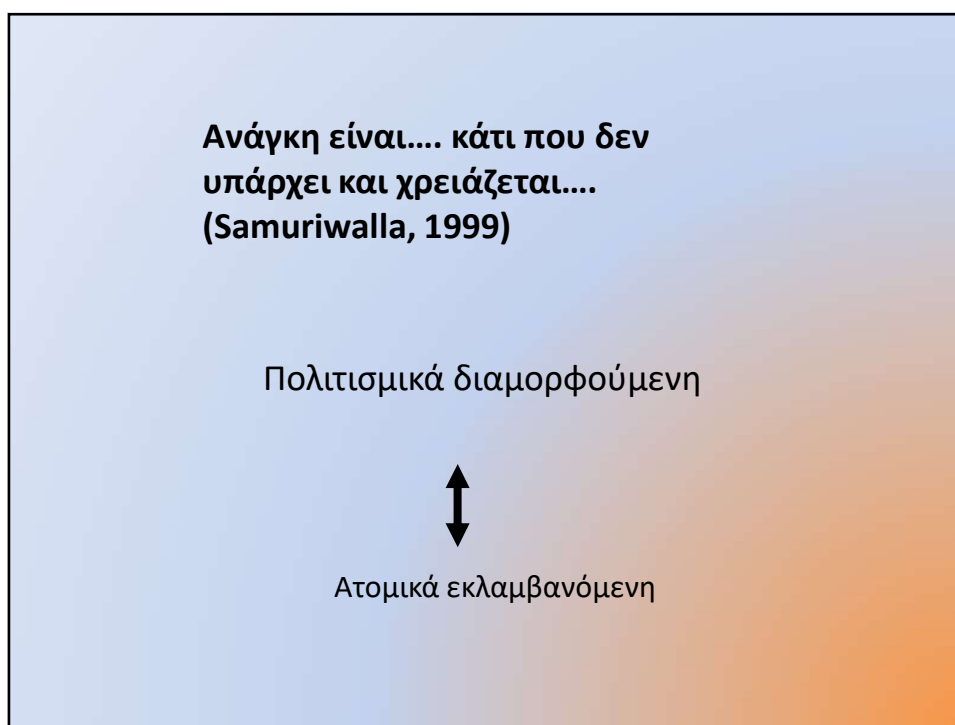
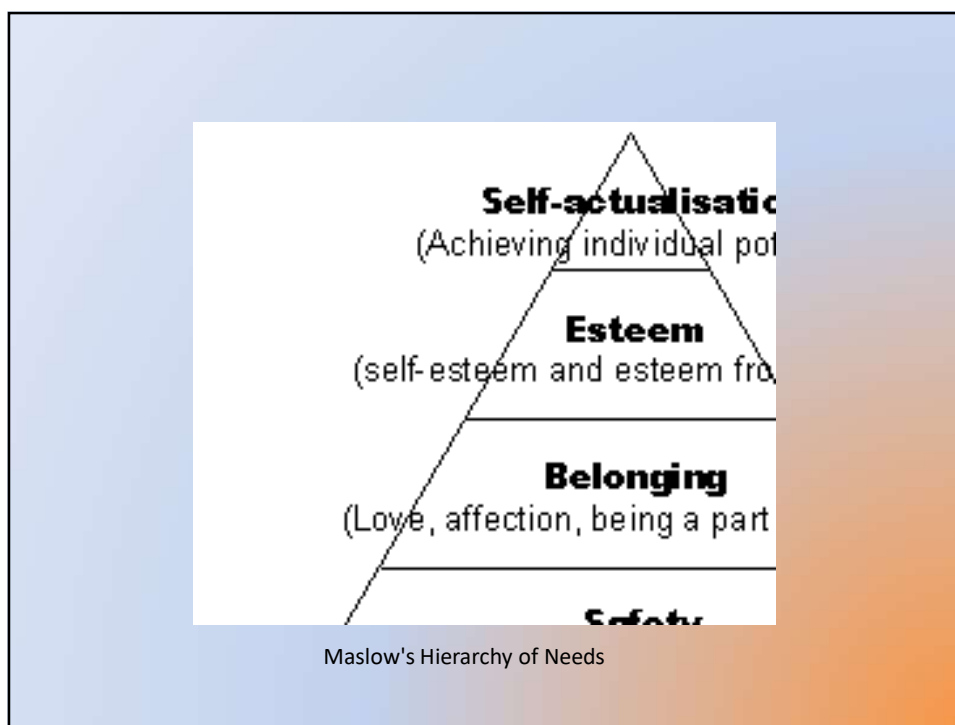
7/5/2020

33

Ο νέος μεγάλος μετασχηματισμός
σε εξέλιξη

1. Τι είναι "ανάγκη";

	Title	
	Label 1	Label 2
Αγάπη		
Καταφύγιο		
Σεξ		
Τροφή		
Τεκνοποίηση		
Ένα καλό ζευγάρι παπούτσια		
Αυτοεκτίμηση		
Ανήκειν σε ομάδα		

Ένας ορισμός της ανάγκης:

«Η ενδογενής τάση αντίδρασης ενός συστήματος (ακούσια ή εκούσια, συνειδητή ή ασυνείδητη) προς τα μέρη που το συνιστούν και προς το περιβάλλον, με σκοπό να διατηρήσει τη βιωσιμότητα ή (ή και) τη λειτουργικότητά του κατά τρόπο που το ίδιο την εκλαμβάνει» (Ζάννης, 2013)

- Είναι αντίδραση εφόσον θεωρήσουμε ως δράση τους παράγοντες που επιδρούν σε αυτό (εξωτερικούς από το περιβάλλον και εσωτερικούς από τα υποσυστήματα του). Κάθε αντίδραση ωστόσο έχει συνέπειες-εκροές και στο εσωτερικό περιβάλλον του συστήματος και στο εξωτερικό.
- Αναγνωρίζεται ως ανάγκη εφόσον το ίδιο το σύστημα έχει τη δυνατότητα να εκλάβει τις δράσεις ως δυνάμεις που απειλούν τη λειτουργικότητά ή τη βιωσιμότητά του. Είναι ενδογενής καθώς προέρχεται από το εσωτερικό του συστήματος
- Είναι τάση καθώς δεν οδηγεί απαραίτητα σε συγκεκριμένη αντίδραση, γιατί κάποιες εκλαμβανόμενες ως ανάγκες δεν σημαίνει απαραίτητα ότι επιχειρείται να ικανοποιηθούν, είτε επιμερίζεται η αναγκαιότητά τους σε επιμέρους υποσυστήματα.
- Κάθε σύστημα εκλαμβάνει διαφορετικά ή διαφοροποιημένα τη λειτουργικότητα ή τη βιωσιμότητά του, τον τρόπο που αντιλαμβάνεται τις δράσεις που το απειλούν, όπως και τη μορφή της αντίδρασης.

Η ανισότητα είναι αναπόφευκτη
συνέπεια της διαφορετικότητας
των ανθρώπων

η ΙΣΟΤΙΜΙΑ όμως όχι!

3. Ίσες ευκαιρίες για όλους;

- Ίσες ευκαιρίες στην:
- Εκπαίδευση
  - Απασχόληση
  - Πολιτική συμμετοχή
  - Κοινωνική ζωή
  - Επιχειρηματικότητα ;

Ερώτηση: Εφόσον κάποιο πρόσωπο διαθέτει όλα τα υπόλοιπα τυπικά προσόντα που απαιτούνται για μία θέση στην επιχείρησή σας, ποιους θα ήταν πιθανόν να προσκαλούσατε για μία προσωπική συνέντευξη;

Ατομικό χαρακτηριστικό	Πρόσκληση σε συνέντευξη Ποσοστό %
απεξαρτημένος χρήστης ηρωίνης	16,04%
άτομο με ελαφρά κινητικά προβλήματα (κίνηση με μαστούνι)	30,19%
άτομο με σοβαρά κινητικά προβλήματα (κίνηση με αναπηρικό αμαξίδιο)	12,26%
άτομο με προβλήματα όρασης	11,32%
άτομο με προβλήματα ακοής	12,26%
αποφυλακισμένος για χρήση ναρκωτικών ουσιών	8,49%
νέα γυναίκα ανύπαντρη με μικρό παιδί	67,92%
γυναίκα μέσης ηλικίας, ανύπαντρη με μικρό παιδί	58,49%
νέα γυναίκα, παντρεμένη με μικρό παιδί	69,81%
νεαρό άτομο με ελαφρά νοητική υστέρηση	8,49%
αποφυλακισμένος για χρέη προς το δημόσιο	26,42%
άνεργος/ άνεργη το τελευταίο χρόνο	77,36%
νέος χωρίς εργασιακή εμπειρία	62,26%
νέα χωρίς εργασιακή εμπειρία	61,32%
άνεργος/ άνεργη τα τελευταία τρία χρόνια	44,34%
άνεργος/ άνεργη τα τελευταία έξι χρόνια	28,30%
άνεργος τα τελευταία δέκα χρόνια	27,36%
πατέρας ανύπαντρου με μικρό παιδί	73,58%
πατέρας παντρεμένος με μικρό παιδί	77,36%
λειτουργικά άτομα με ψυχικές ασθένειες που διαβιούν εκτός ιδρυμάτων	9,43%

«Αν επιδοτηθεί μία θέση εργασίας στην επιχείρησή σας για δύο χρόνια, χωρίς υποχρέωση πρόσληψης μετά τη λήξη της επιδότησης και με δικαίωμα άμεσης διακοπής της σύμβασης όποτε το θελήσετε,

ποιους θα ήταν πιθανό να προσλάβετε»;

Ατομικό χαρακτηριστικό	Με 100% επιδότηση	Με 75% επιδότηση	Με 50% επιδότηση
απεξαρτημένος χρήστης ηρωίνης	26,7	19,2	14,2
άτομο με ελαφρά κινητικά προβλήματα (κίνηση με μπάστουνι)	40	33,3	23,3
άτομο με σοβαρά κινητικά προβλήματα (κίνηση με αναπηρικό αμαξίδιο)	25,8	19,1	8,3
άτομο με προβλήματα όρασης	20,8	13,3	8,3
άτομο με προβλήματα ακοής	21,6	15,8	8,3
αποφυλακισμένος για χρήση ναρκωτικών ουσιών	16,6	8,3	7,5
νέα γυναίκα ανύπαντρη με μικρό παιδί	74,2	61,7	50
γυναίκα μέσης ηλικίας, ανύπαντρη, με μικρό παιδί	64,2	54,2	44,2
νέα γυναίκα, παντρεμένη με μικρό παιδί	77,5	61,7	50
νεαρό άτομο με ελαφρά νοητική υστέρηση	19,2	12,5	7,5
αποφυλακισμένος για χρέη προς το δημόσιο	35,8	25,8	18,3
άνεργος/ άνεργη το τελευταίο χρόνο	74,2	62,5	53,3
νέος χωρίς εργασιακή εμπειρία	75,9	64,2	47,5
νέα χωρίς εργασιακή εμπειρία	68,3	57,5	41,7
άνεργος/ άνεργη τα τελευταία τρία χρόνια	54,2	44,2	30
άνεργος/ άνεργη τα τελευταία έξι χρόνια	40	27,5	15,8
άνεργος τα τελευταία δέκα χρόνια	36,7	20	15
πατέρας ανύπαντρός με μικρό παιδί	70	56,7	49,2
πατέρας παντρεμένος με μικρό παιδί	77,5	61,7	54,2
λειτουργικά άτομα με ψυχικές ασθένειες που διαβιούν εκτός ιδρυμάτων	11,7	7,5	6,7

Από το Κοινωνικό Κράτος
στην Κοινωνία Πρόνοιας...

Παραδοσιακή αντίληψη:
Τι μπορεί να κάνει το κράτος;

Θέτοντας ξανά το ερώτημα:
Τι μπορεί να κάνει η κοινωνία;

... ποιες είναι οι δυνατότητες της Πολιτείας;
... ποιες οι δυνατότητες της Τ.Α.;
... του Τρίτου Τομέα;
... των επιχειρήσεων της αγοράς;
... των ανεπίσημων δικτύων;
... της οικογένειας;

Παραδοσιακό μοντέλο στην κοινωνική προστασία:

«Πως μπορούμε να βοηθήσουμε περισσότερο» ;

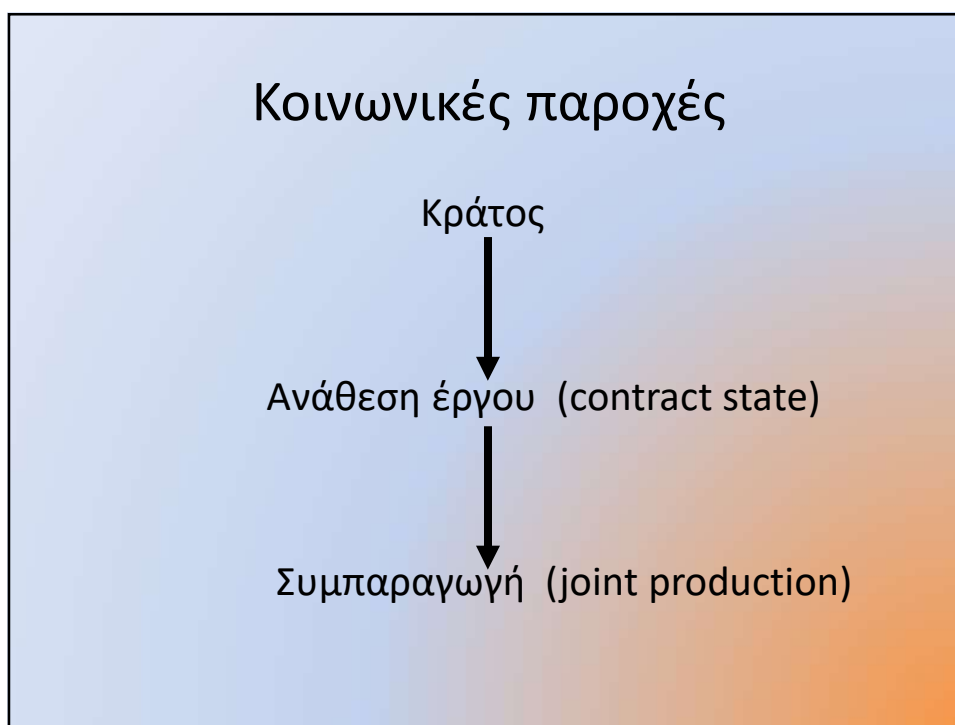
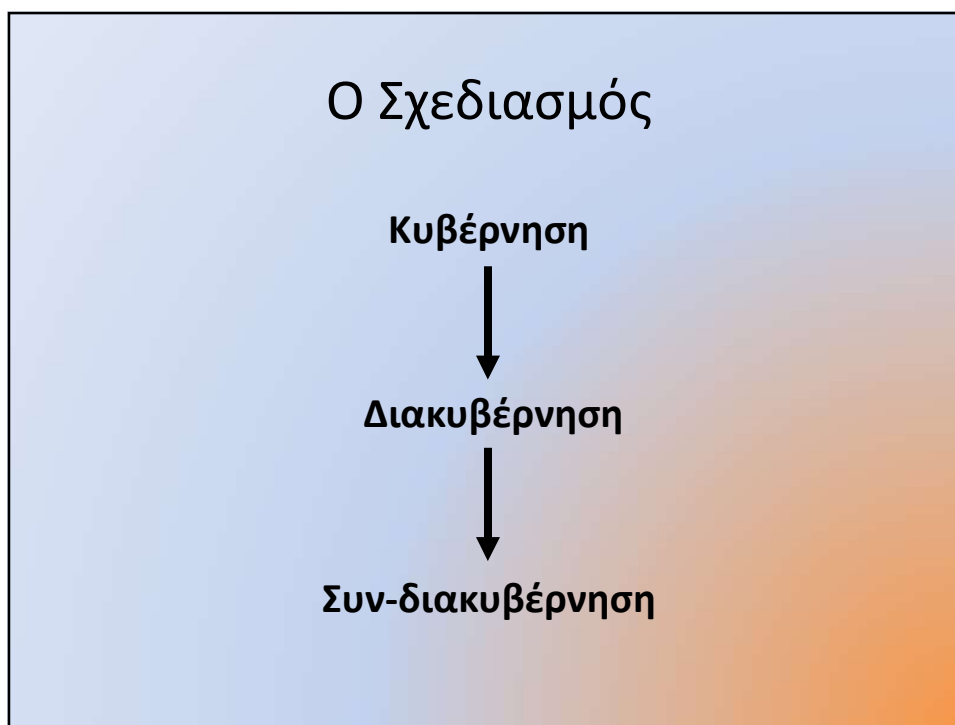
Σύγχρονη αντίληψη:

«Πως θα δώσουμε λύσεις;»

Το «αίτημα – ορίζοντας»:

Ποιοτικά αρτιότερες κοινωνικές υπηρεσίες,
με σεβασμό στη διαφορετικότητα και στην
αξιοπρέπεια του πολίτη
και προσαρμοσμένες στις ιδιαίτερες ανάγκες του

Σημασία έχει το αποτέλεσμα
όχι η προσπάθεια

Η αρχή της ουσιαστικής καταλληλότητας (comparative advantage)

Τι μπορούν να προσφέρουν διαφορετικές
θεσμικές οντότητες ως προς ένα
συγκεκριμένο αποτέλεσμα;

7/5/2020

59

Για ποιους λόγους το κράτος χρησιμοποιεί τις ΜΚΟ;

- Η συνεργασία της κυβέρνησης με τις Μ.Κ.Ο. της επιτρέπουν να χρησιμοποιεί προϋπάρχουσες υποδομές και δίκτυα παροχής υπηρεσιών γιατί είναι οικονομικότερο από το να δημιουργήσει νέους θεσμούς (Adler, 1988, Anheier and Siebel, 1990)
- Αξιοποιεί τεχνογνωσία που δεν διαθέτει, όπως και την ιδιαίτερη φύση των αναγκών σε τοπικό επίπεδο (Smith and Gronbjerg, 2006)
- Εκμεταλλεύεται και το μικρότερο κόστος λειτουργίας τους (Ferris, 1993, Knapp et al, 1990, Kramer, 1994, Simon, 1990, James, 1990, Smith and Gronbjerg, 2006).

- Για πολιτικούς λόγους οι κυβερνήσεις τις χρησιμοποιούν σε ορισμένα πεδία όπου η παροχή αγαθών σε ιδιαίτερες ομάδες αποτελούν κίνδυνο για τη κοινωνική συνοχή. Ειδικά όταν υφίσταται η αντίθετη άποψη της πλειοψηφίας (ή ενός μεγάλου μέρους του πληθυσμού) για την εφαρμογή μιας συγκεκριμένης πολιτικής (James, 1990: 24)
- Μειώνεται το πολιτικό κόστος για αποτυχίες και επιπλέον οι Μ.Κ.Ο. δεν είναι υποχρεωμένες να ανταποκρίνονται με όρους ισότητας και δικαιοσύνης στις παροχές τους όπως μία κυβέρνηση (μειωμένη λογοδοσία) (Smith and Gronbjerg, 2006: 228 βλ. και Zimmer, 2011, Fowler, 2011, Kosar, 2011)

- Εφόσον κρίνεται η συνδρομή/ συνεργασία μιας μη κρατικής υπηρεσίας, οι Μ.Κ.Ο. κρίνονται γενικά ως καταλληλότερες λόγω του χαμηλού εξωτερικού κόστους συναλλαγής, στο βαθμό που κρίνονται πιο αξιόπιστες, αλλά και γιατί υφίστανται σε εσωτερική παρακολούθηση.
- Οι Μ.Κ.Ο. είναι πιο ευέλικτες και προσαρμοσμένες στις ανάγκες των αποδεκτών (Smith and Lipskey, 1993)
- Ταχύτερη παρέμβαση σε επείγουσες ανάγκες (Smith and Gronbjerg, 2006)

- Με τα ίδια δημόσια έξοδα- δαπάνες, περισσότερα άτομα μπορούν να ωφεληθούν (James: 1990: 24).
- Σε πεδία όπου υπάρχει υψηλή ετερογένεια στη ζήτηση το κράτος σε πολλές περιπτώσεις δεν μπορεί να ανταποκριθεί στην παροχή συλλογικών αγαθών (Weisbrod, 1986, DiMaggio, 1987, James, 1987, 1990, Knapp et al, 1990, Corbin, 1999, Young, 2000, Salamon and Anheier, 1997, 2006).

Κράτος VS Τρίτος Τομέας στο πεδίο της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών	Μ.Κ.Ο.	Κρατικός Τομέας
Υποδομές		*
Βιωσιμότητα		*
κόστος- αποτελεσματικότητα	*	
διαπίστωση αναγκών των ομάδων στόχων	*	
ευελιξία	*	
εμπιστοσύνη	*	
διαπίστωση αναγκών σε μακρο- επίπεδο		*
χρηματοδότηση		*
Προσαρμοστικότητα/ προσβασιμότητα	*	
Ευαισθητοποίηση/κοινωνική ενσωμάτωση	*	
τεχνογνωσία	*;	*;
συλλογικό όφελος		*

Εταιρική κοινωνική ευθύνη

- Η προαιρετική συμβολή των επιχειρήσεων που για λόγους αυτοπροβολής αυτών και των αγαθών που προσφέρουν (όπως και για την οικοδόμηση της αξιοπιστίας της)- συμβάλλουν στο κοινό όφελος.

7/5/2020

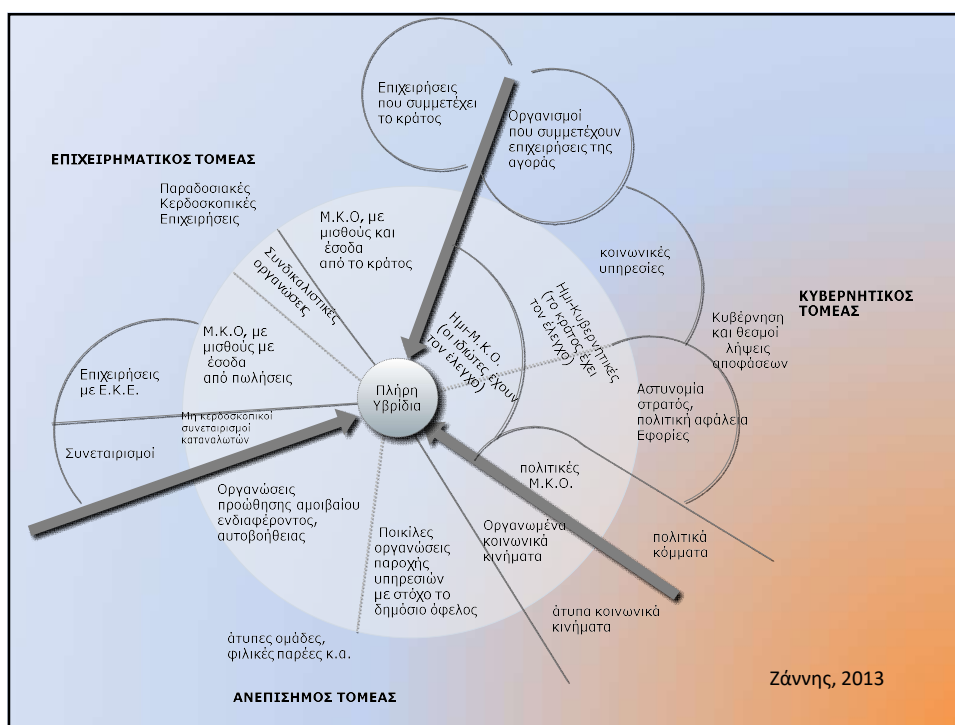
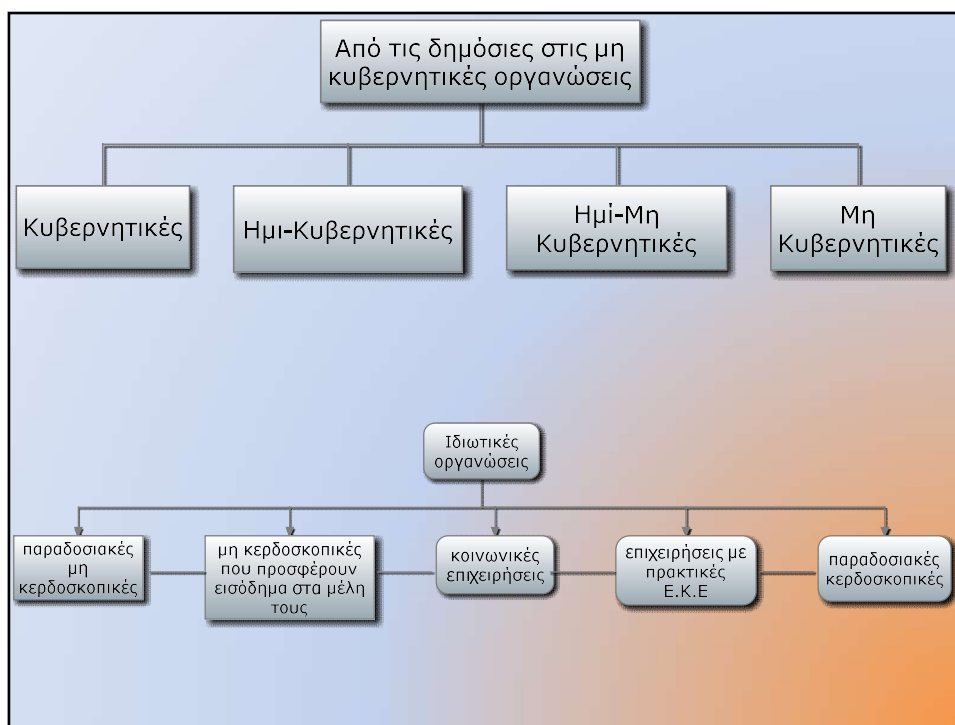
65

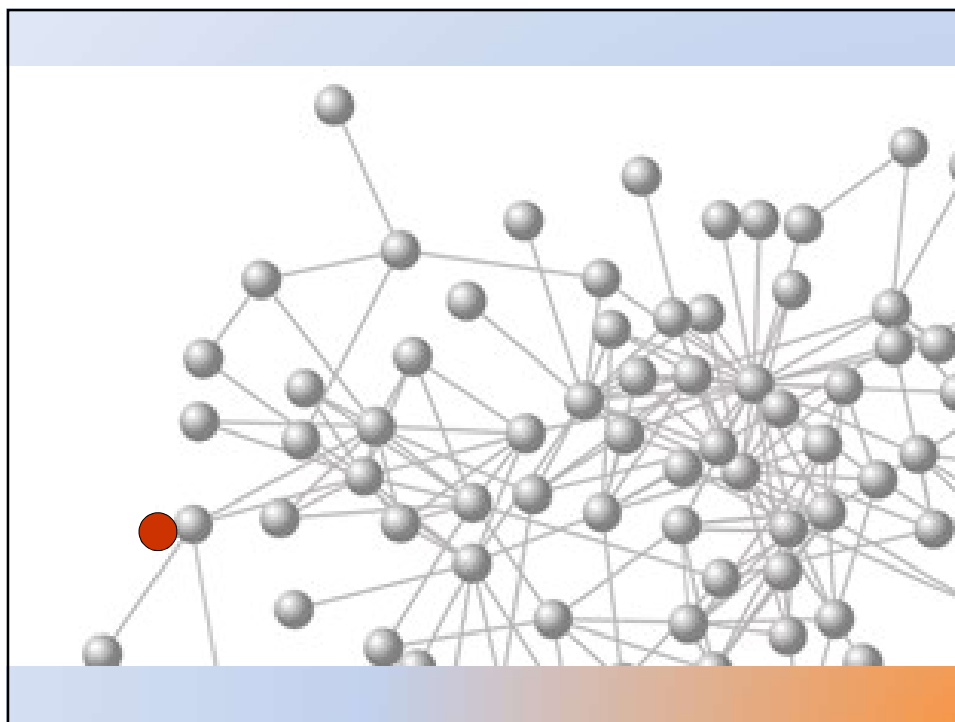
Η συμβολή της άτυπης κοινωνίας των πολιτών και των κοινωνικών δικτύων

Κοινωνική εμπιστοσύνη - κοινωνική αλληλεγγύη

7/5/2020

66

Η κατανομή του εισοδήματος

- Διανομή εισοδήματος (μηχανισμός της αγοράς)*
- Αναδιανομή εισοδήματος (κοινωνικές μεταβιβάσεις από το Κράτος)

Με τη στενή έννοια – χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι αναδιανεμητικές λειτουργίες της φιλανθρωπίας και της συμβολής της κοινωνίας των πολιτών*

Φτώχεια

1. Απόλυτη: Η αδυναμία πρόσβασης και απόλαυσης βασικών αγαθών για την επιβίωση του ανθρώπου (ΟΗΕ).

- ΔΝΤ: το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με λιγότερο από 1\$/ημέρα(σε τιμές 1985) .

7/5/2020

71

2. Σχετική φτώχεια:

Αναφέρεται σε νοικοκυριά των οποίων το βιοτικό επίπεδο απέχει τόσο πολύ από το γενικό βιοτικό επίπεδο της κοινωνίας στην οποία ανήκουν, ώστε δεν είναι σε θέση να συμμετέχουν σε συνηθισμένες καθημερινές δραστηριότητες (Townsend, 1979)

Ως κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις ορίζεται το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά, των οποίων το συνολικό ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα είναι χαμηλότερο του 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος (EUROSTAT).

7/5/2020

72

Με τον όρο **υλική στέρηση** εννοούμε τον πληθυσμό που στερείται λόγω οικονομικών δυσκολιών τουλάχιστον τέσσερα από τα ακόλουθα αγαθά και υπηρεσίες:

1. καθυστέρηση στην αποπληρωμή πάγιων λογαριασμών (ρεύμα, νερό κ.λπ.), ενοίκιο ή δόσεις δανείων κύριας κατοικίας ή δόσεις άλλων δανείων
2. οικονομική αδυναμία για πληρωμή μιας εβδομάδας διακοπών
3. οικονομική αδυναμία στην αντιμετώπιση έκτακτων αλλά αναγκαίων δαπανών
4. οικονομική αδυναμία για ικανοποιητική θέρμανση
5. οικονομική αδυναμία για διατροφή που να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη μέρα ένα γεύμα με κρέας, κοτόπουλο ή ψάρι (ή ισοδύναμο χορτοφαγικό γεύμα)
6. οικονομική αδυναμία να διαθέτουν αυτοκίνητο
7. οικονομική αδυναμία να διαθέτουν τηλέφωνο
8. οικονομική αδυναμία να διαθέτουν έγχρωμη τηλεόραση
9. οικονομική αδυναμία να διαθέτουν πλυντήριο ρούχων.

7/5/2020

73

Από την έναρξη της κρίσης το 2009, το ποσοστό αυτό στην Ελλάδα αυξανόταν συνεχώς ανά έτος και ειδικότερα για τα έτη 2009, 2012, 2014, 2015, 2016 και 2017 ήταν αντίστοιχα 11%, 19,5%, 21,5%, 22,2%, 22,4% και 21,1%.

7/5/2020

74

Από τη φτώχεια στον κοινωνικό αποκλεισμό

Because of their poverty they may experience multiple disadvantage through unemployment, low income, poor housing, inadequate health care and barriers to lifelong learning, culture, sport and recreation. They are often excluded and marginalized from participating in activities (economic, social and cultural) that are the norm for other people and their access to fundamental rights may be restricted» European Commission, Joint Report on Social Inclusion, 2004, σ. 10.

7/5/2020

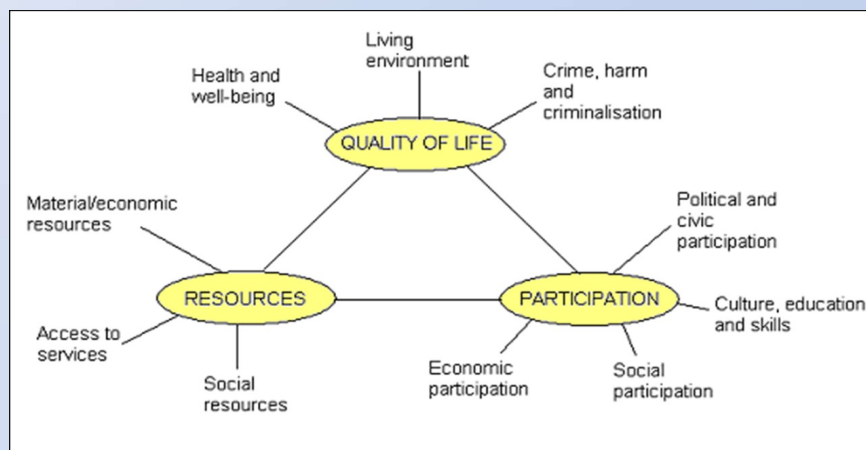
75

Γαλλία (1974): Ο R. Lenoir με το βιβλίο του, *Les Exclus* εγκαινιάζει τη σύγχρονη χρήση της έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού. Αποκλεισμένοι αυτοί που εξέπιπταν του δικτύου κοινωνικής προστασίας

Ο κοινωνικός αποκλεισμός πρέπει να γίνει κατανοητός ως μια συσσώρευση διαδικασιών διαδοχικών ρήξεων από τον κύριο κορμό της κοινωνίας, που σταδιακά απομακρύνει και τοποθετεί άτομα, ομάδες, κοινότητες και γεωγραφικές περιοχές σε μια κατώτερη κατάσταση σε σχέση με τα κέντρα εξουσίας, πόρων και κυρίαρχων αξιών (Estivill, 2003:19).

7/5/2020

76

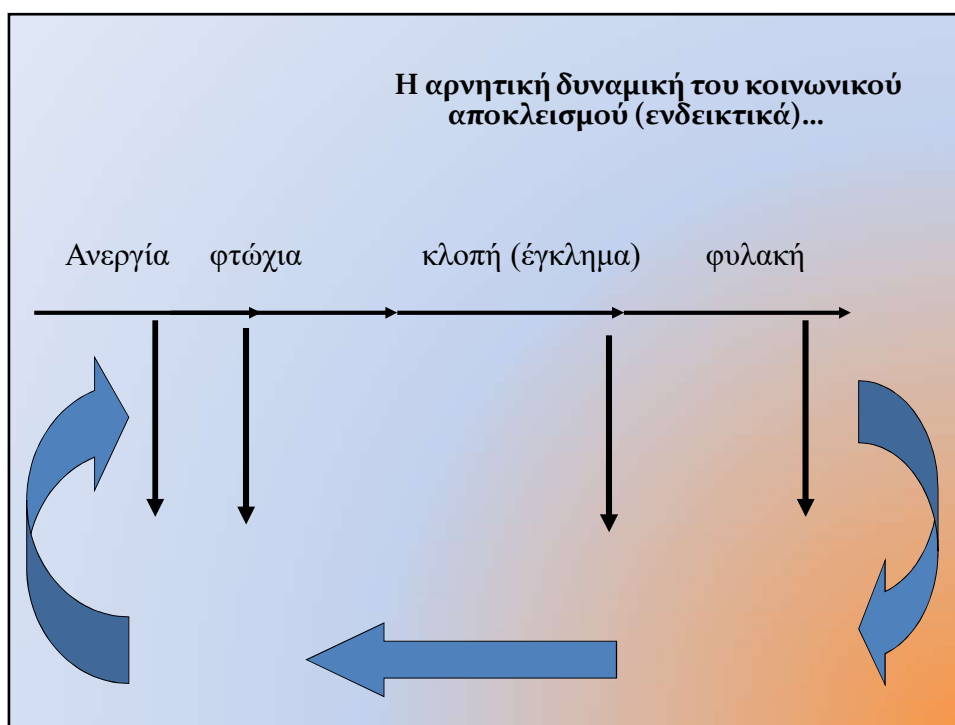
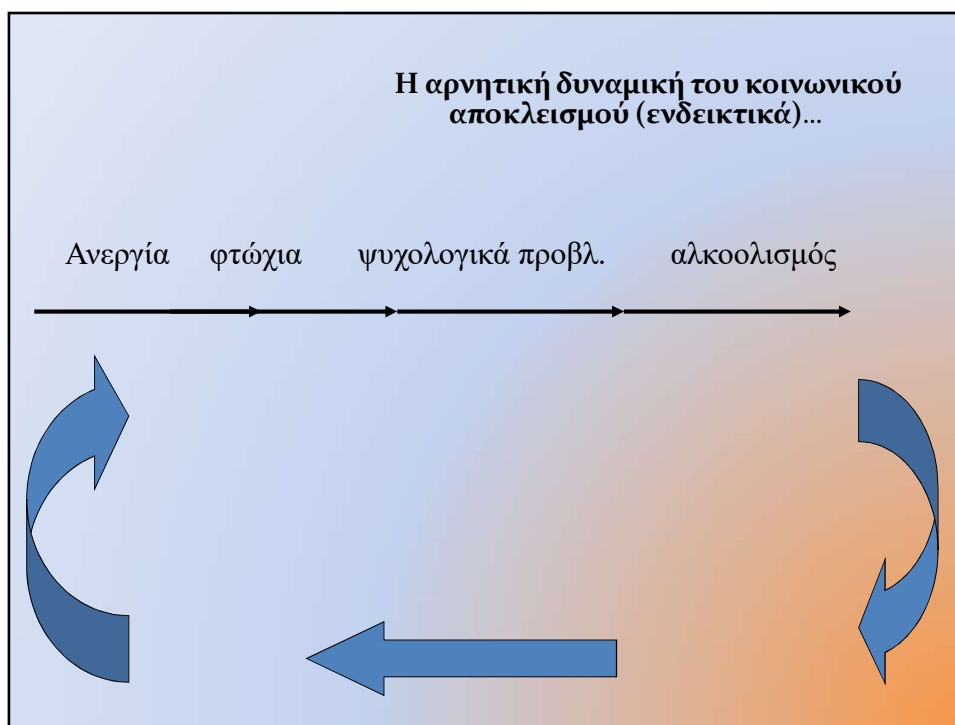

7/5/2020

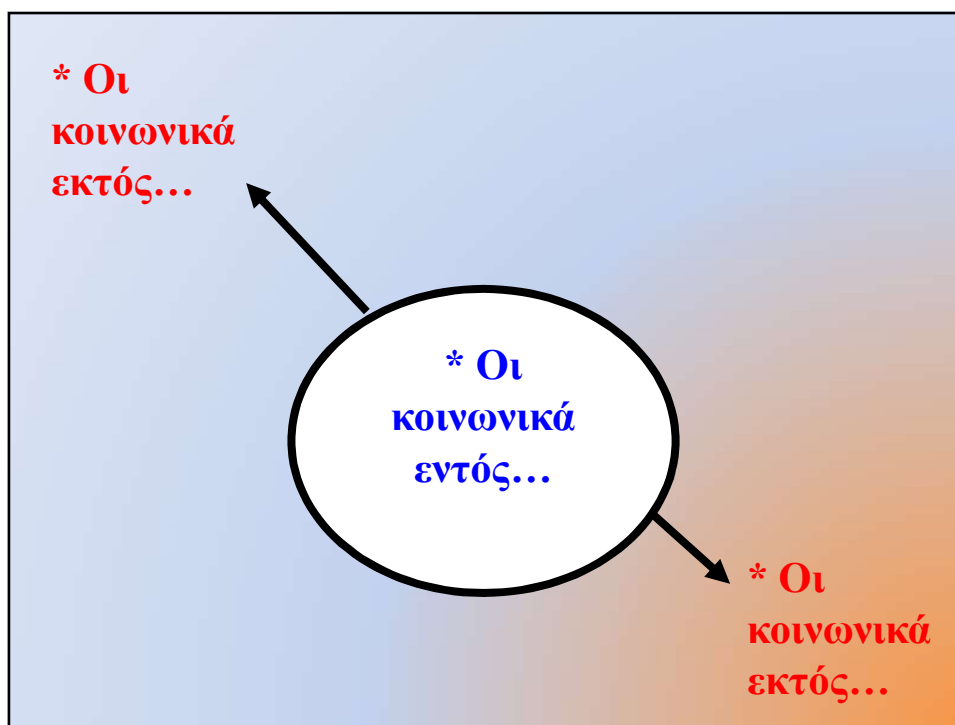
77

Ατομοκεντρικά, το μέγεθος και η ένταση του αποκλεισμού εξαρτάται από:

- Το σύνολο των ατομικών χαρακτηριστικών που θεωρούνται αρνητικά από την κοινωνία,
- την ένταση της αξιολόγησης κάθε ενός χαρακτηριστικού από την κοινωνία συνολικά

Ευπαθείς Ομάδες Πληθυσμού, γενικά, νοούνται οι κοινωνικές ομάδες πληθυσμού, των οποίων η συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή δυσχεραίνεται, είτε εξαιτίας κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων ή σωματικών ή ψυχικών διαταραχών, είτε εξαιτίας απρόβλεπτων γεγονότων, τα οποία επηρεάζουν την εύρυθμη λειτουργία της τοπικής ή ευρύτερα περιφερειακής οικονομίας.

Δύο υποκατηγορίες:

α) «**Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού**» νοούνται οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού που η ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια. Σε αυτές ανήκουν άτομα ιδίως με αναπηρίες, με προβλήματα ψυχικής υγείας ή νοητικής υστέρησης και άτομα εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες,

β) «**Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού**» νοούνται οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού οι οποίες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ως προς την ομαλή ένταξή τους στην αγορά εργασίας από οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά αίτια. Σε αυτές ανήκουν ιδίως οι άνεργοι νέοι, οι άνεργοι άνω των 50 ετών, οι γυναίκες άνεργες, οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, οι αναλφάβητοι, οι μακροχρόνια άνεργοι, οι κάτοικοι απομακρυσμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών, οι πρώην ή οι νυν τρόφιμοι φυλακών, οι ανήλικοι παραβάτες, τα άτομα με γλωσσικές ή πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και οι μετανάστες. ([4019/2011 \(ΦΕΚ 216 Α'\)](#) για την Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα ορίζει στο άρθρο 1 παρ. 4.)

7/5/2020

83

Ευπαθείς κοινωνικές ομάδες

Ενδεικτικές κατηγορίες ευπαθών κοινωνικών ομάδων

- ΑμεΑ
- παλιννοστούντες,
- μετανάστες,
- πρόσφυγες,
- μακροχρόνια άνεργοι,
- αιτούντες άσυλο,
- θύματα trafficking,
- θύματα ενδοοικογενειακής βίας,
- ομάδες με πολιτισμικές ή/και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες,
- χρήστες και πρώην χρήστες ουσιών,
- ανήλικοι παραβάτες,
- φυλακισμένοι,
- αποφυλακισμένοι,
- άστεγοι,
- άτομα ευρισκόμενα σε κατάσταση φτώχειας και απειλούμενα από φτώχεια

7/5/2020

84

**Ενδεικτικά: Κοινωνικά επιδόματα είναι η κοινωνική βοήθεια
(Κοινωνικό Μέρισμα, Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης, ΕΚΑΣ)**

επίδομα θέρμανσης, εισοδηματικές ενισχύσεις οικογενειών ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, καθώς και οικογενειών με χαμηλά εισοδήματα και τέκνα υποχρεωτικής εκπαίδευσης, παροχές παλιννοστούντων, προσφύγων, αποφυλακισμένων, τοξικομανών, επίδομα μακροχρόνια ανέργων ηλικίας 20-66 ετών, βοηθήματα για αντιμετώπιση πρώτων αναγκών ατόμων πληγέντων από σεισμό, πλημμύρα κλπ.), τα οικογενειακά επιδόματα, τα επιδόματα/βοηθήματα ανεργίας, τα επιδόματα/βοηθήματα ασθένειας, τα επιδόματα/βοηθήματα αναπηρίας - ανικανότητας και οι εκπαιδευτικές παροχές.

7/5/2020

85

B. Οι κύριες στρατηγικές σήμερα....

- Ειδικές Ομάδες του πληθυσμού
  - Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα
  - Ενεργητικές μορφές απασχόλησης
(κατάρτιση- δια βίου μάθηση- business start up (π.χ. μέσω της κοινωνικής οικονομίας))

Ευάλωτες Ομάδες του πληθυσμού:

- Αποστιγματισμός
- Κοινωνική Ένταξη
  - Ευαισθηστοποίηση
  - Αποασυλοποίηση
  - Ανοιχτές Δομές,
  - Φροντίδα στην κοινότητα ή στο σπίτι
  - Σ.Υ.Υ.
- Εξειδίκευση και επικέντρωση των υπηρεσιών

Τεχνικές οργάνωσης και άσκησης κοινωνικών προγραμμάτων σε τοπικό επίπεδο

του Παναγιώτη Ζάννη
Δρ. Κοινωνιολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής

Τι είναι έργο;

Ένα σύστημα από επιμέρους ενέργειες που έχουν ένα σαφές, ολοκληρωμένο αποτέλεσμα.

Τι πρέπει να έχουμε υπόψη...

- Κάθε έργο που αναλαμβάνουμε να είναι συμβατό με τους σκοπούς και την κουλτούρα του οργανισμού και να το ενισχύει
- Στο μέτρο του δυνατού να ανταποκρινόμαστε στις απαιτήσεις του περιβάλλοντος και των ενδιαφερόμενων μερών (με ιδιαίτερη έμφαση σε υποστηρικτές και εν δυνάμει υποστηρικτές)
- Το αποτέλεσμα του έργου θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν άψογο.
- Επιδιώκουμε παράλληλες ωφέλειες
- Δεν ξεφεύγουμε από το budget.

Λογική υλοποίησης έργων

- Το αποτέλεσμα μετράει...
- Το αποτέλεσμα είναι αυτό που καθορίζει και τους τρόπους για να επιτύχουμε
- Ορίζει και τις αποδοτικές μορφές σύνθεσης των πόρων που διαθέτουμε
- Καθορίζει επίσης τους ανθρώπινους και υλικούς πόρους που είναι αναγκαίοι

Ενότητες Λειτουργίας Ομάδας σε
δεδομένο έργο

Α. Ανάλυση

1. Παρουσίαση των δεδομένων έργου

Βασικές απαιτήσεις του έργου

Αντικειμενικοί περιορισμοί και δυνατότητες του πλαισίου υλοποίησης
(διερεύνηση)

2. Διερεύνηση του ευρύτερου πλαισίου ανάπτυξης

- Η κουλτούρα και το οικοσύστημα
- Εντοπισμός ενδιαφερόμενων μερών
- Ανάλυση ενδιαφερόμενων μερών
  - Ποια είναι τα πιο σημαντικά κατά σειρά;
  - Τι απαιτήσεις/προσδοκίες έχουν από το έργο;
  - Ποια θα είναι η στάση τους;
  - Τι θα ήθελαν από εμάς ή από το έργο για να μας συνδράμουν;
(Μοντέλο πρίγκιπας)
- Μελέτη ανάλογων περιπτώσεων

3. Οι δυνατότητες της ομάδας μας

- Διαθέσιμοι πόροι -ανθρώπινοι και υλικοί
(ο σχεδιασμός γίνεται πάντοτε βάσει των εξασφαλισμένων πόρων)
- Δυνητικοί πόροι
(πως μπορούμε να αντλήσουμε περισσότερους πόρους από το περιβάλλον;)
  - Δυνατότητες δικτύωσης και συνεργασίας
    - διερεύνηση με σκοπό την απόκτηση πρόσθετων υλικών πόρων
- Χρονικοί περιορισμοί

4. Τι αποτέλεσμα στοχεύουμε;

- Κύριοι στόχοι
  - Δευτερεύοντες στόχοι
- * Επιδιώκουμε πάντοτε το maximum της ωφέλειας

Πρακτικά...

- Ο συντονιστής συντάσσει περίληψη της συζήτησης βάσει των ανωτέρω και διανέμει στα μέλη της ομάδας το περίγραμμα της ανάλυσης του έργου.

Β. Σχεδιασμός της υλοποίησης

1. Αφηρημένη προσέγγιση "Καταιγισμός ιδεών" (brainstorming) (οι ιδέες που μας φαίνονται καλές καταγράφονται αμέσως)

- * Ο συντονιστής φροντίζει ώστε οι ιδέες να μην ξεφεύγουν από το πλαίσιο του project
- Μία ιδέα που φαίνεται καλή θα πρέπει να αναλύεται ώστε να διασυνδέεται με το υπόλοιπο έργο
- Ενδεικτικές διευκρινιστικές Ερωτήσεις :
  - Τι θα πετύχουμε με αυτό;
  - Πως θα μπορούσαμε να το υλοποιήσουμε;
  - Είναι μέσα στις δυνατότητές μας;

2. Αξιολόγηση και επιλογή των καλύτερων προτάσεων
(εναλλακτικές επιλογές)
(Ανατροφοδότηση)
3. Συγκρότηση κεντρικής ιδέας (έκθεση)
4. Επιμερισμός και διάκριση υποέργων
5. Δημιουργία μοντέλου και εξομοίωση
(Ανατροφοδότηση)
6. Δημιουργία πρώτου γενικού χρονοδιαγράμματος
υλοποίησης (Gantt)
(Ανατροφοδότηση)

7. Ανάλυση υποέργων (ειδικοί πίνακες Gantt)
8. Καταμερισμός εργασιών
9. Τελική Έκθεση

Μοντέλο πιθανολόγησης επιτυχίας "Μοντέλο Πρίγκιπας"

Βήμα 1

Εντοπισμός ενδιαφερόμενων μερών

Βήμα 2

Εκτίμηση της ισχύος κάθε μέρους (1- 5)

Βήμα 3

Πιθανολόγηση της θέσης του κάθε μέρους

απέναντι στη συγκεκριμένη πολιτική (- 5...0...+5)

Βήμα 4

Υπολογισμός της πιθανότητας έγκρισης:

ΙΣΧΥΣ Χ ΘΕΣΗ Χ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ = ΕΠΙΡΡΟΗ

Βήμα 5 Πιθανότητα έγκρισης πολιτικής

**ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΤΩΝ ΘΕΤΙΚΩΝ ΘΕΣΕΩΝ (Θ) ΔΙΑ ΤΟΥ
ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΑΘΡΟΙΣΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ
ΜΕΡΩΝ (ΘΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΩΝ ΧΩΡΙΣ ΤΟ
ΠΡΟΣΗΜΟ)**

$$\text{Πιθανότητα \%} = \Theta / \Theta + A$$

Παράμετροι κλειδιά για την επιτυχία

- Η κουλτούρα και το οικοσύστημα
- Οι επιρροή των θεσμών και οι διαμορφωτές γνώμης
- Την επιρροή που ασκούν τα ενδιαφερόμενα μέρη (stakeholders)
- Η επάρκεια πόρων (ανθρώπινοι και υλικοί)
- Οι δυνατότητες δικτύωσης και συνεργασίας

Τι είναι "αξιολόγηση";

Αξιολόγηση πολιτικών κοινωνικής
προστασίας

Τι μπορούμε να αξιολογήσουμε και
σε ποιες συνθήκες;

Τα πάντα
και σε οποιεσδήποτε συνθήκες!

Μία αξιολόγηση

- Πραγματοποιείται όταν διαπιστώνεται ως ανάγκη.....
- Είναι μέτρηση
- Είναι σύγκριση
- Είναι τεκμήριο για μεταβολή

Κάθε αξιολόγηση είναι ένα χρήσιμο
όσο και επικίνδυνο εργαλείο

Αξιολόγηση: Αξίες και Συνέπειες

- Δεν υπάρχει τέλεια αξιολόγηση
- Είναι πάντοτε μία σχετικά αυθαίρετη και μεροληπτική διαδικασία
- Αξιολόγηση προς όφελος ποιών και γιατί;
- Προκαλεί πάντοτε αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών, μεταβολές και ανακατατάξεις,
- Ακόμα και μία σχεδόν "τέλεια" αξιολόγηση συνοδεύεται πάντα και από αρνητικές επιπτώσεις.

Η αξιολόγηση είναι συλλογή πληροφοριών....

Κύριες πηγές πληροφόρησης:

- Κείμενα
- Συνεντεύξεις
- Παρατηρήσεις

Μέτρηση....

- Με όσο το δυνατόν αντικειμενικές και επιστημονικά αποδεκτές μεθόδους
- Με σαφές περιεχόμενο μεταβλητών και δεικτών
- Το πραγματικό πρόβλημα δεν είναι πως θα εντοπίσουμε τις σωστές απαντήσεις, αλλά πως θα διαμορφώσουμε κατάλληλες ερωτήσεις

και αποτίμηση

- Η σαφής και χρηστική αξία των πληροφοριών που συλλέξαμε ως βάση για ολοκληρωμένες προτάσεις για μεταβολή

Κυρίες μορφές αξιολόγησης

- Περιγραφική: Παρατήρηση, καταγραφή και αναφορά φαινόμενων
- Επεξηγηματική: Ανάλυση γεγονότων και διαπίστωση των αιτιών
- Συμμετοχική/Ενδυναμωτική: Με τη φυσική παρουσία και συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών.

Μοντέλα αξιολόγησης

- "Έκροής" (outcome model): Έμφαση στην γενική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων ενός προγράμματος
- Επίτευξης σκοπού (Goal Attainment): Αξιολόγηση μόνον στο βαθμό επίτευξης των στόχων του προγράμματος
- Ανάλυσης Συστήματος (system analysis): Σχέση μεταβλητών του οικοσυστήματος και της επιρροής των ενδιαφερόμενων μερών.

Μοντέλα αξιολόγησης

- Ανάλυσης δαπανών (Cost Analytic Model)
- Περιγραφικό ή ποιοτικό: Παρακολούθηση και καταγραφή της υλοποίησης ενός προγράμματος